

רדיקל זה המתון החדש

הסרט הסוחף 'משפט השבעה משיקגו' יוצר היסטוריה אלטרנטיבית כדי להבנות תפיסה אלטרנטיבית של ההווה בשמאל האמריקני. הצופה בסרט, כמו גם במתרחש בימינו, נדרש להצטייד במנה גדושה של ביקורתיות | שוקי בלס

משפט השבעה משיקגו

[Trial of the Chicago 7]

במאי ותסריטאי: אהרון סורקין

נטבליקס, 2020, 129 דקות

ב-25 בספטמבר 2020 שוחרר לאקרנים הסרט 'משפט השבעה משיקגו' – בבימויו של התסריטאי והמפיק היהודי-אמריקני אהרון סורקין (שגם כתב את התסריט) – המבוסס על סיפור משפטם המתקשר של שבעה פעילי שמאל אמריקניים שהפגינו באוגוסט 1968 בשיקגו נגד מלחמת וייטנאם. השבעה הואשמו בקשירת קשר למעבר בין מדינות בארצות הברית כדי להצית מהומות (על פי סעיף בחוק למניעת מהומות שנחקק בארצות הברית באותה שנה ואשר קבע כי מדובר בפשע פדרלי). הסרט קולח, דרמטי ומבויס היטב ברובו, ונבחרת השחקנים האיכותית-מאוד המשחקת בו עושה את מלאכתה נאמנה. אין ספק כי זהו סרט שקורץ מחומר שממנו עשויים סרטים זוכי פרס אוסקר. בסרט, שאורכו למעלה משעתיים, מוצגות עובדות רבות מאוד, שמות אמיתיים

ד"ר שוקי בלס הוא ראש מחלקת המדיה בפורום קהלת, חוקר תופעות של אנטישמיות ואנטי-ציונות במאה ה-20.

ותאריכים; והללו מעניקים לצופה תחושה כי זהו סרט עלילתי הצמוד לעובדות ההיסטוריות. לא זו אף זו: בכמה קטעים ישנו מעבר מהשחזור ההוליוודי לקטעי ארכיון דומים מאוד, ומעברים אלה מחזקים את התחושה כי מדובר בסרט כמעט תיעודי.

עובדות לחוד ומציאות לחוד. לצד חלקי העובדות ההיסטוריות המוצגות בסרט, נעדרות ממנו עובדות מרכזיות אחרות ורווחים בו סילופים והמצאות. "נו", אומרים חלקכם בוודאי, "כך זה תמיד בסרטים עלילתיים המבוססים על אירועים היסטוריים". ובכן, בנקודה זו ראוי לשים לב שהשימוש החופשי-משהו בהיסטוריה בסרט לא נועד לשרת צרכים אומנותיים או נרטיביים; תכליתה של ברירה סלקטיבית זו היא לשרת צרכים פוליטיים. יתרה מזאת, הצורך הפוליטי שהסרט משרת איננו מתבטא במסר כללי עמום – נגד שוביניזם או גזענות ובעד צדק חברתי והגירה – וכיצא במסרים הרווחים בסרטים עכשוויים. 'משפט השבעה משיקגו' מבקש להבנות-מחדש את ההיסטוריה כדי לשרת צורך פוליטי קונקרטי מאוד. עניינו של סרט זה הוא לצייר תמונה מזיפה של השמאל הפוליטי האמריקני בשלהי שנות השישים – כחלק ממאמץ רחב יותר לצייר באופן דומה את השמאל הפוליטי של ימינו (ובאופן ספציפי, השמאל האמריקני ערב הבחירות לנשיאות ארצות הברית).

בשורות הבאות אבקש להציג בפניכם כיצד נעשית הבניה זו.

מי נגד מי?

הסרט 'משפט השבעה משיקגו' עוסק (באופן מבלבל מעט נוכח שמו) במשפטם של שמונה פעילים פוליטיים, ששבעה מהם היו פעילי שמאל מארגונים רדיקליים שונים: טום היידן, אבי הופמן, ג'רי רובין, רני דייוויס, ג'ון פרוינז, לי ווינר ודייוויד דלינגר. הללו הגיעו בקיץ 1968 לאילינוי, כדי להפריע לוועידת המפלגה הדמוקרטית שהתכנסה בשיקגו באותה עת ובמהלכה נבחר מועמד המפלגה לבחירות לנשיאות ארצות הברית שהתקיימו בשלהי 1968. הפעיל השמיני היה בובי סיל, יושב ראש "הפנתרים השחורים" (או בשמם המלא "מפלגת הפנתר השחור להגנה עצמית"), שכבר היה עצור באותה עת באשמה אחרת וצורף לשבעת הפעילים האחרים – אך לבסוף משפטו בוטל. אלפי המשתתפים בהפגנות שארגנו השבעה התעמתו עם השוטרים העירוניים; והללו מצידם דיכאו את המחאות ביד קשה והכול לעיני המצלמות. נגד השבעה הוגש כתב אישום ב-20 במארכ 1969; דיון ראשון בתיק התקיים כעבור חצי שנה – ב-24 בספטמבר 1969. המשפט נמשך כמה חודשים ופסק הדין בתיק ניתן ב-18 בפברואר 1970: חמישה מהנאשמים הורשעו, ושניים מהם (פרוינז וווינר) זוכו. עד כאן עובדות.

הסרט נפתח בקטעי ארכיון מצולמים שבהם נראה נשיא ארצות הברית באותם ימים, לינדון ג'ונסון (הדמוקרטי), מדבר על הגדלת מספר החיילים שנשלחים לווייטנאם.

מיד לאחר מכן מופיע קטע שבו נואם מרטין לותר קינג, מפעיליה הבולטים של התנועה לזכויות האזרח, נגד המלחמה בווייטנאם, ותוך כדי נאואו נרצח בידי מתנקש. אחריהם מופיע רוברט פ' קנדי (אחיו הצעיר של נשיא ארצות הברית לשעבר ג'ון קנדי), כשהוא נואם על תקווה, ומיד אחר כך מוצגים רגעי ההתנקשות בו ביוני 1968. באותה עת היה רוברט קנדי אחד המועמדים המובילים להנהגת המפלגה הדמוקרטית בבחירות הקרובות לנשיאות, וסימל בעבור רבים את התקווה (שהתנפצה) לעידן חדש וטוב יותר.

העלילה עצמה נפתחת לאחר שהבחירות לנשיאות כבר הוכרעו. סצנת הפתיחה מראה את תמונת הנשיא ג'ונסון מוחלפת בתמונתו של הנשיא הנבחר, ריצ'רד ניקסון הרפובליקני, מחוץ למשרדו של התובע הכללי החדש מטעמו, ג'ון מיטשל, רגעים ספורים לפני שהלה מנחה את צוות התביעה להרשיע את שבעת הפעילים בכל דרך. כל האירועים שהובילו למשפט – המהומות, האלימות ומעשיהם של השבעה – מוצגים באופן לא ליניארי, בינות לסצנות בבית המשפט.

שמונת הגיבורים מוצגים לאורך הסרט כצעירים אידיאליסטים הנאבקים נגד הממסד המאובן. המשפט כולו מוצג כרדיפה פוליטית המכוונת למעלה, והממסד עצמו מיוצג בבידור בידי הנבל העיקרי של הסרט – השופט יוליוס הופמן, המבוגר והלא-סובלני (בלשון המעטה). תיאור זה, יש לומר, איננו רחוק מהמציאות: השופט הופמן היה ידוע לשמצה בקרב הקהילה המשפטית בשיקגו, ונודע כשופט תוקפני, בלתי-אדיב ורחוק מלהיות נטול-פניות – והדבר בא לידי ביטוי היטב בסרט.

אולם לא רק הופמן, שאכן היה אדם לא סימפטי, מוצג באור זה. גם התובע הכללי מטעם ממשל ניקסון, עוזריו, אנשי מערכת אכיפת החוק ושאר הדמויות הסמכותיות – כולם גברים לבנים בגיל העמידה ומעלה, וכולם מפגינים בסרט אטימות כלפי מלחמת וייטנאם, מגלים אדישות כלפי אלימות משטרתית ומבטאים התנשאות מהולה בשמחה-לאיד כלפי המוחים.

רק דמות אחת יוצאת מכלל זה: רמזי קלרק, התובע הכללי של ארצות הברית בממשלו של הנשיא ג'ונסון. קלרק הוא הגבר הלבן המבוגר היחיד המוצג בסרט באופן חיובי, כניגוד מוחלט לאנשי הממסד המיושנים והחשוכים. הלה מוזכר כבר בפתיחה על ידי מחליפו הרפובליקני ג'ון מיטשל המציין שקלרק, בניגוד למנהג המקובל, לא התפטר עד הרגע האחרון כדי להביך אותו. בהמשך הסרט מתגלה קלרק כטיפוס נועז ונון-קונפורמיסט ביחס למעמדו, וכשותף לדרכם של השבעה. על פי הסרט ובניגוד לעובדות ההיסטוריות, עדותו של קלרק היא נקודת מפנה במשפט ואינה נוגעת רק למארגני ההפגנות בשיקגו ולמניע הפוליטי שעמד מאחורי חתירתו של ניקסון להעמידם לדין. עדותו של קלרק מעניקה כביכול "מבט מבפנים" על הטוב והרע בארצות הברית של אמריקה – תהא זו המלחמה בווייטנאם, התנהלות ה-FBI

קיצונים מצד אחד. המשטרה חוסמת מפגינים המתקהלים מחוץ לתחנת המשטרה, מתוך הסרט

או רעות חולות אחרות המיוחסות לממשל ניקסון. בסרט, בניגוד כאמור לעובדות ההיסטוריות, מוצגת עדותו של קלרק כקלף מכריע שהשופט שולל מההגנה בתואנות מופרכות. לא למותר לציין כאן כי קלרק ייצג במשך הקריירה שלו טרוריסטים ופושעי מלחמה וקשר קשרי ידידות עם רודנים כסדאם חוסיין ומועמר קדאפי. מדובר אפוא בדמות העשויה לחזק את הנרטיב שמקדם סורקין רק בהנחה שהצופים אינם מכירים את פניה האמיתיות; לדידם של אותם צופים המכירים את הביוגרפיה של קלרק, השימוש בדמותו רק מחזק את דימוים האנטי-אמריקני של אנשי המחאה.

המסר מובע באופן ברור ברגעי השיא של הסרט לקראת סופו: בנאום ההגנה האחרון של הגיבור המרכזי בסרט, טום היידן. לקראת תום המשפט, אומר השופט הופמן, הלוא הוא סמל הממסד, להיידן, סמל המאבק (ובמסגרת הסרט, גם "המבוגר האחראי" בין שבעת הצעירים האידיאליסטים-אך-אולי-גם-סוררים), כי אם יביע חרטה וידבר בצורה מכובדת – הוא יראה זאת בחיוב ויתחשב בכך. הופמן אף ממשיך ואומר כי לדעתו להיידן יש פוטנציאל להפוך אדם משפיע, כחלק מהמערכת, וחבל שיפגע בכך. כאן מתרחש רגע הבחירה של הגיבור אשר מחליט לדבוק בחבריו. היידן נותר נאמן לעצמו ולערכים שהוא מייצג ואיננו נכנע למערכת השלטת אף שהדבר עשוי בהחלט להיטיב עימו.

קטע הסיום של הסרט, שהקשר בינו לבין המציאות רופף ביותר, מבקש (באופן בוטה למדי) להנחיל את התפיסה שלפיה השמאל (כפי שהוא מיוצג על ידי הפעילים שכאמור פוצצו ועידה של המפלגה הדמוקרטית) הוא הפטריוט, בעוד הממסד הוא מי שאיננו מכבד את החיילים שנהרגו במלחמת וייטנאם. בסרט בוחר היידן להקדיש

את נאום ההגנה המסכם שלו – שכאמור, אם יכלול את הדברים "הנכונים" יחליץ אותו מעונש כבד – להקראת שמות 4,000 החיילים האמריקניים שנפלו בווייטנאם מאז החל המשפט. עניין ספירת החיילים ההרוגים בווייטנאם חוזר על עצמו לאורך הסרט. בכל עת ששמות הנופלים מוזכרים, נעמדים השבעה כמו בעת שירת ההמנון – אפילו כשהם נמצאים מול הטלוויזיה בסלון. מי שמתנגד לכך בתוקף ומשתולל כדי למנוע זאת, ללא הצלחה, הוא השופט הממסדי והמבוגר. אינדיקציה לכך שסורקין ביקש להחדיר את המסר בין היתר באמצעות הנגדה בין צעירים לזקנים ניתן למצוא גם בדמותו של ריצ'רד שולץ, התובע הצעיר, המוצג כמי שקשוב באמת לרחשי ליבם של הנאשמים – גם אם הוא נאלץ לעשות את עבודתו. גם כאן העובדות הפוכות: במציאות, שולץ נטל את הצד האגרסיבי יותר בצוות התביעה, אולם בסרט הוא מצטרף למחווה של היידן. כשעמיתו לתביעה, המבוגר יותר, שואל את שולץ מה הוא עושה, עונה הלה "מכבד את הנופלים" בעוד השואל מסתלק מהאולם. הנה כי כן, השמאל שמתנגד למלחמת וייטנאם, שנאבק בממסד, שאיננו מכבד את המוסדות הוותיקים הוא זה שדרכו מכבדת את הנופלים. לעומתו, מי שמגיע מטעם המדינה ובשם החוק הוא זה שבאטימותו, ובחוסר האכפתיות שלו, אינו מוכן לכבד את זכרם.

הסרט מסתיים בסצנה שבה השופט הופמן מכה בזעם ובחוסר אונים בפטיש השופטים אל מול אולם מלא צעירים המוחים נגדו ובזים לו, בעוד מיעוט לבן ומעונב נס מהאולם באי-נוחות. המסגרת אפוא ברורה: ישנו הממסד הישן, המאובן והאנכרוניסטי אשר מנסה לדכא בכוח את התקווה; ומן העבר השני ניצבים הצעירים, האידיאליסטים, הנרדפים בשל רעיונותיהם, שתקוותיהם מתנפצות רוב הזמן על סלע המציאות אך הם אינם מוותרים.

המסגור הנוח הזה מתקבל באמצעות בריחתו של הבמאי והיוצר אל פרק הזמן שאחרי הבחירות, שבו ניקסון כבר מכהן כנשיא. אולם הצופה הביקורתי עשוי לשים לב – גם אם אינו מכיר את פרטי המאורעות – שהמהומות והמחאה התרחשו לפני תחילת כהונתו של ניקסון, ולפיכך הוא עשוי לתהות: נגד מי בעצם פוונה המחאה? פרטים אלה, שאינם שוליים כלל בקורות המשפט, כמעט שאינם מוזכרים בסרט.

המהומות המדוברות, הללו שארגנו שבעת הצעירים, התרחשו כאמור בעת שוועידת המפלגה הדמוקרטית התכנסה בשיקגו בקיץ 1968. האירועים שהתרחשו בצילה, גם אם לא היו תוצאת קנוניה של כל שבעת הנאשמים, לא היו ספונטניים. בחודשים שקדמו לה, ארגוני שמאל רדיקליים שונים תכננו אירועי מחאה מגוונים שייערכו במקביל לוועידה. ה"יפיז" (Yippies), המפלגה הבינלאומית של הנוער, בהנהגת אפי הופמן וג'רי רובין, תכננה מחאה תיאטרלית שבה בין השאר יתמנה כמועמד לנשיאות החזיר "פיגסוס בן האלמוות". רני דיוויס, נאשם אחר מבין השבעה, היה רכז הפעילות של MOBE, התנועה למען סיום המלחמה בווייטנאם, ומתוקף תפקידו תכנן גם הוא – במשך זמן רב – מחאה סטודנטים גדולה בשיקגו כדי למנוע את

אישור הוועדה להמשך המדיניות המלחמתית. הוא הדין לכלל הארגונים המיוצגים בסרט: כולם התכנסו בשיקגו במטרה להפריע לוועידה שבה ייבחר מועמד המפלגה הדמוקרטית לנשיאות.

כמה סיבות הובילו לכך שאותה ועידה עוררה תשומת לב בזמן אמת וזכורה לרבים גם חצי יובל לאחר מכן. ראשית, כפי שציינו, בוועידה זו אמור היה להיבחר מועמדה של המפלגה הדמוקרטית לבחירות לנשיאות ארצות הברית. שנית, הוועידה התקיימה זמן קצר לאחר ההתנקשות באחד המועמדים המובילים, רוברט פ' קנדי, ולאחר חודשים מלאי תהפוכות בארצות הברית ומחוצה לה – ובכלל זה מחאות אזרחיות אדירות משמאל. באחרונה, וחשוב מכול, האירועים בתוך הוועידה ובעיקר מחוץ לה סימלו את המאבק הפנימי בתוך המפלגה הדמוקרטית – בין האגף המרכזי הממלכתי לבין השמאל החדש שכלל לא היה ברור מה מקומו במפלגה.

מהו אותו מאבק פנימי? מדוע דמוקרטים צעירים התאמצו לחבל בוועידת המפלגה הדמוקרטית, ערב בחירות, ולא, לדוגמה בוועידת המפלגה הרפובליקנית? מדוע אנשי שמאל צעירים יצאו להילחם בממסד שלהם ולא בממסד הרפובליקני?

מהומות שיקגו התנהלו בעיקר כהפגנת ענק נגד מלחמת וייטנאם, ובהקשר זה יש לזכור כי הכניסה האמריקנית לווייטנאם הוצדקה במושגים ליברליים כמאבק בקומוניזם; הייתה זו יוזמה של נשיא דמוקרטי, ג'ון קנדי, שנוהלה בידי ממשיכו, לינדון ג'ונסון. אך המחאה בקיץ 1968 הייתה רחבה מסוגיית וייטנאם לבדה: המוחים באו לשיקגו כדי להיאבק במפלגה האטומה שלהם, בדמוקרטים המהוגנים – הממלכתיים בלשוננו – שהפריעו למהפכה התרבותית והסוציאלית שהמוחים ביקשו לקדם.

תקופה זו, שלהי שנות השישים, התאפיינה, גם במדינות אחרות, במאבקי השמאל הרדיקלי נגד הממסד השמאלי הישן שנתפס בעיני הראשון כאויבו העיקרי. הפוליטיקאים במפלגות השמאל נתפסו על ידי הזרמים המהפכניים כמי שזורים חול בעיני הציבור, כמי שנבחרו בקולות השמאל אך מונעים את מימוש חזונו וחוסמים בפועל כל סיכוי למהפכה תוך נשיאת שם הערכים הסוציאליסטיים לשווא. כך אירע באנגליה, כך אירע בגרמניה המערבית וכך גם במקומות נוספים.

סורקין לא התעלם מעובדה זו לחלוטין. בפתחת הסרט, כאשר היידן מנסה לשכנע צעירים לנסוע לשיקגו, בין הדברים שהוא אומר להם מצויה הקביעה שבנוגע למלחמה אין הבדל של ממש בין יוברט המפרי, מי שהיה צפוי לקבל את המועמדות לנשיאות מטעם הדמוקרטים (ואכן זכה בה), לבין ניקסון הרפובליקני (שהביס אותו בבחירות לנשיאות). אך למן אותו רגע העמיד סורקין את מוקדי המחלוקת במקומות אחרים. העובדה שכל ההתרחשות עמדה בכלל בסימן סכסוך בין ארגוני השמאל הרדיקליים לבין המפלגה הדמוקרטית מוצנעת בסרט; וככל שמוצגת בו מחלוקת פנימית בשורות

השמאל, היא מופיעה כמחלוקת לגבי הדרך הנכונה להיאבק בממסד – המשתקפת בעיקר בדמויותיהם של טום היידן ואבי הופמן.

אלימות? אנחנו?

היידן הוא הדמות הזוכה ללא ספק לאהדה הרבה ביותר מיוצר הסרט ומתפקד כגיבור הראשי בו. מי שזכור לחלקנו כבעלה-לשעבר של ג'יין פונדה אכן היה דמות חשובה מאוד בשמאל החדש האמריקני. הוא היה ממייסדי ה-SDS, "סטודנטים למען חברה דמוקרטית", ארגון סטודנטים שהפעיל 300 סניפים ברחבי ארצות הברית אשר הפכו אותו לארגון הסטודנטים המשפיע ביותר באמריקה בשנות השישים. לא זו בלבד אלא שהיידן היה המנסח הראשי של הצהרת פורט-הורון ב-1962 – מניפסט היסוד של הארגון. בסרט, לפחות ברוב שלבי המשפט, מוצג היידן כמי שחפץ להשתמש בכלים המשפטיים ההגנתיים המתאימים כדי לחמוק מהרשעה. הוא מגלם את הילד הטוב: מעט תמים, ממלכתי ורציונלי.

אבי הופמן מוצג בסרט כדמות הופכית להיידן. הוא מופרע, נועז, מצחיק, ילדותי ולפעמים חסר אחריות. הופמן משוחק על ידי הקומיקאי היהודי סשה ברון-כהן. נראה שלא במקרה לוחק לתפקיד שחקן שהוא גם קומיקאי וגם יהודי: קומיקאי משום שהופמן היה מצחיק, והסרט כולל קטעים שונים שבהם הוא מבצע סטנד-אפ מול קהל; יהודי משום שלזהותו היהודית של הופמן נודעת חשיבות מסוימת בסרט (אף שלא כל היהודים בסיפור ההיסטורי משוחקים על ידי שחקנים יהודים). במציאות עצמה, יש לציין, יהדותו של הופמן הייתה עניין בולט בהרבה במשפט – יותר מכפי שהוצגה בסרט. הופמן היה אנטי-ישראלי באופן בוטה, והצהיר כי הוא שונא את מדינת ישראל וכי אין לה זכות קיום. במשפטו ענד אבי הופמן טלאי צהוב ואמר לשופט יוליוס הופמן בידיש כי הוא "שאַנד פֿאַר דיי גויים" (כלומר "בושה אל מול הגויים"); ההפך מאור לגויים) וכי "שמו הפך כיום לשם נרדף להיטלר ברחבי העולם". בסרט משתוקק אבי הופמן לקרב תעמולתי אל מול הממסד – יהא מחירו אשר יהא. לפני הדיון הראשון, נשאל הופמן על ידי הסנגור ויליאם קונסטלר אם הוא מסומם, והוא עונה בחיוב. "מה, השאר לא?" שואל הופמן, ספק בצחוק ספק ברצינות.

לעומת הופמן, היידן מוצג לכל אורך הסרט כטיפוס ממלכתי, כמי שדוגל באי-אלימות, מעדיף להשקיט את הרוחות, מכבד את המערכת ומפר את החוק בלי-ברירה, וכמי שמאמין בהשפעה על מקבלי ההחלטות באמצעות מחאה. הופמן לעומתו פזיז, מזלזל, ציניקן וחותר לפרובוקציה, ומאמין שלא ניתן להשפיע "מבפנים" וכי יש להילחם מלחמת חורמה בממסד. הוא אומנם אינו מעודד בפועל אלימות, אך לא מתאמץ להימנע ממנה. לאורך הסרט סונט היידן בהופמן ומזלזל בו. בקטע מסוים בסרט, מסנגר היידן על השוטרים האלימים בשיקגו שהיכו את המפגינים, ואומר שכנראה לחלקם יש בנים המשרתים בווייטנאם; משם הוא ממשיך ומאשים את הופמן

כי הוא איננו רוצה באמת שהמלחמה תיגמר, משום שמיד כשתיגמר – גם הופמן ייגמר. בוויכוח החשוב ביותר בסרט, המכוון בבירור לאוזני הצופים בשנת 2020, אומר היידן להופמן כי באשמתו בעוד חמישים שנה אנשים עלולים לחשוב על רעיונותיהם כמשהו המזוהה עם סמים, הפקרות, בוז לחוק וילדותיות. הופמן מצידו מאשים את היידן כי הוא למעשה חלק מהשיטה ושכסופו של דבר כל מה שמעניין אותו הוא פוליטיקה ובחירות.

השניים מתעמתים במשך כל הסרט, אולם בסופו חלה התקרבות ביניהם. הופמן הולך ומתגלה כמפוכח, מלומד ומחושב מכפי שהוא נראה לעין; ואילו היידן מפנים שלעיתים המערכת כה מקולקלת עד שאין אלא להתריס כנגדה ולסרב לשתף עימה פעולה.

זהו אפוא המנעד של השמאל הרדיקלי בסרט: ממוכנות להסתכן בהתנגשויות אלימות כאשר כלו כל הקיצין (היידן), ועד הסכנה עם התנגשויות אלימות מתוך תפיסה שאין דרך אחרת להשפיע (הופמן). אך את העמדה הקיצונית במנעד מקפיד סורקין שלא להביא לידי ביטוי מפורש, והיא נותרת כעמדה תיאורטית למדי. כך, באחד מקטעי השיא של הסרט, עומד הופמן על דוכן העדים והתובע מנסה לחלץ ממנו תשובה חד-משמעית לשאלה האם המחאות אורגנו מתוך ציפייה ושאיפה שיתפתחו לכדי עימותים אלימים עם המשטרה. מצד הקיצוניות של הופמן וחוסר הפשרנות שלו, כפי שהן ניבטות מבעד לסרט, הצופה מצפה שתשובתו של הופמן תהא כנה – וחיובית. אולם הלה משתהה לחשוב על תשובתו, וכשהתובע מעיר לו על כך, הוא אומר שהוא צריך זמן כיוון שמעולם לא עמד למשפט על מחשבותיו. הצופים אינם זוכים לשמוע את תשובתו, משום שבנקודה זו הסצנה מסתיימת. הרגע המרשיע בעדותו של הופמן במציאות הופך אפוא בסרט לכתב אישום נגד השופטים.

ומה קרה במציאות באמת? האם שבעת הפעילים ציפו שהמחאה תגרור מהומות אלימות? התשובה לכך ברורה. ארבעה וחצי חודשים בלבד קודם לכן, בעקבות רצח מרטין לותר קינג ב-4 באפריל 1968, התחוללו מהומות קשות ברחבי ארצות הברית. המהומות בשיקגו היו מהקשות ביותר, והסתיימו במותם של 11 בני אדם ובמאסרם של למעלה מאלפיים. מהומות אלו היו הרקע לחקיקת החוק נגד הסתה למהומות – שחוקק הממשל הדמוקרטי – שבעבירה עליו הואשמו כאמור השבעה. מי שארגן הפגנות המוניות בקיץ בשיקגו ידע שהן תהיינה סוערות, במיוחד נוכח מדיניותו הקשוחה של ראש העיר ריצ'רד דיילי, איש המפלגה הדמוקרטית בעצמו, שבזמן מהומות אפריל הורה לירות בבוזזים ובוונדליסטים. במאי וביוני של אותה שנה התריע יושב ראש ועדת הקונגרס לנושא פעילויות בלתי-אמריקניות מפני תוכניותיהם של ארגונים קומוניסטיים וחתרניים, כהגדרתו, לחבל בוועידה הדמוקרטית. הפעילים נערכו אפוא מראש לפיזור אלים של המחאה, וראו בכך מצב של ניצחון בכל תרחיש: גם אם האירוע יסתיים בניצחון של המשטרה המקומית ובדיכוי ברוטלי של המחאה,

כפי שאכן קרה, תהיה זו התקדמות אל עבר מהפכה. השבעה כולם היו בעלי גישה משוחררת מאוד כלפי אלימות ככלי פוליטי.

אין מי שהפער בין דמותו בסרט לבין המציאות חריפה יותר מאשר גיבור הסרט טום היידן. לכל אורך הסרט מבנה סורקין את דמותו של היידן כדמות פטריוט ממלכתני. אומנם יש מי שימהר להסביר שהיידן לא היה פטריוט במובנו הלוחמני של המונח, דהיינו מי שחפץ שארצות הברית תילחם בווייטנאם ותנצח, אולם היה פטריוט בהעמידו את טובת ארצו בראש מעייניו. ובכן, האומנם? האם טום היידן ביכר את טובת ארצו על פני ערכים אחרים ועל פני אויביה? התשובה ברורה והיא שלילית. בשנת 1965 הגיע היידן להאנוי, בירת צפון וייטנאם, למפגש בן עשרה ימים עם מנהיגי הווייטקונג; וצעד זה גרם למחלקת המדינה האמריקנית להשעות את דרכו. במפגש שהתקיים בברטיסלבה שבצ'כוסלובקיה הביעו היידן וארבעים פעילים רדיקלים מארגונים שונים הזדהות עם הצפון-וייטנאמים הקומוניסטים במלחמתם נגד ארצות הברית. היידן ביטא לעיתים את הסנטימנט שלפיו "כולנו וייטקונג". הוא טען שהמפלגה הקומוניסטית בצפון וייטנאם דמוקרטית יותר מהמשטר האמריקני והצדיק אלימות מהפכנית כתחליף לשיטה הקיימת. באוקטובר 1967 נפגש היידן עם ראש ממשלת צפון וייטנאם בהונג-קונג. בכל הזדמנות שנקרתה בדרכו, הראה היידן כי הוא תומך במאבקה של החזית הלאומית לשחרור וייטנאם (וייטקונג) נגד ארצות הברית ורוצה בהפסדה של מולדתו. במפגשים עם קומוניסטים וייטנאמיים במקומות שונים, כולל בהאנוי, יעץ להם היידן כיצד לבצע לוחמה פסיכולוגית נגד ארצות הברית. באחת מגיחותיו לווייטנאם, בסתיו 1967, נציג הווייטקונג בפנום-פן שבקמבודיה שחרר לחסותו של היידן שלושה טייסים אמריקנים שבויים כדי להראות לאמריקנים כי הצפון-וייטנאמיים יכולים להסתדר עם מתנגדי הממשל. היידן לא תמך רק בפעילות הצבאית של הווייטקונג, אלא ראה בפעילותה של החברה האזרחית בצפון וייטנאם לאורך המלחמה מודל לחיקוי לצורך קידום מאבק ומהפכה. ב"פנתרים השחורים" – שבהם ידובר בהמשך – ראה היידן אופציה להבאת המהפכה מהחזית הרחוקה אל תוך העורף השאנן של ארצות הברית. היידן זיהה עצמו עם מהפכנים ברחבי העולם, יותר מאשר עם ארצו. הוא לא היה אפוא פטריוט וגם לא בחל באלימות בשירות המהפכה.

עיצובו-מחדש של היידן הוא החרף ביותר בסרט אך איננו היחיד. באמצעות שינוי קל של העובדות, העלמת עובדות חשובות או מסגור, מצליח סורקין לעצב כרצונו דמויות אחרות בסרט ולצייר את משפט השבעה כמאבק פשוט בין טובים ורעים. בהתאם למגמה זו, דייוויד דלינג'ר ממלא את תפקיד האיש הטוב בחבורה, החבר ה"חנון" והתמים, שפשוט איננו יכול לסבול עוול; הלה מוצג כאיש לא מזיק, בעל משפחה ומעל הכול פציפיסט. דלינג'ר אכן היה ידוע כפציפיסט, שאף סירב לשרת בצבא במלחמת העולם השנייה, אולם סורקין לא מספר – אולי כדי לא להרוס סיפור טוב ואולי לטובת שמירה על המסר – שדלינג'ר לא התנגד לכל סוג של הפעלת

סשה ברון כהן (משמאל) וג'רמי סטרונג (מימין), בתפקיד אבי הופמן וג'רי רובין

אלימות ואף הרעיף שבחים על המהפכה של פידל קסטרו בקובה שכידוע לא נעשתה באמצעות השלכת זרי פרחים. בעיני דלינג'ר, כמו בקרב חלק מחבריו, המושג דמוקרטיה איבד מחשיבותו עם הזמן – לטובת רדיקליזם. כאשר קסטרו ביצע טיהור של קומוניסטים, הגן עליו דלינג'ר והסביר שכיוון שהללו הואשמו בגניבת מסמכים סודיים, אין סיבה שבקובה ינהגו כלפיהם בדרך שונה מזו הנהוגה במדינות אחרות כלפי מרגלים. גם ביחס לווייטנאם, הוכיח דלינג'ר שלמרות הפציפיזם שלו הוא מוכן לקבל אלימות וטרור ובלבד שמוצאם בצד הלא-אמריקני.

אין הקשר שבו העלמת אלימותו של השמאל הרדיקלי בסרט מובהקת יותר מאשר העיסוק ב"פנתרים השחורים". כאמור, משפט השבעה החל כמשפטם של שמונה נאשמים. הנאשם השמיני היה בובי סיל, יושב ראש "הפנתרים השחורים" (או בשמם המלא: "מפלגת הפנתר השחור להגנה עצמית"), אשר הגיע אף הוא לשיקגו בקיץ 1968, אך לא הכיר את שבעת הפעילים האחרים ומעולם לא פגש אותם קודם לכן. סיל נאם באחת ההפגנות, נעצר בעקבות השבעה וצורף למשפטם. הלה דרש שצ'רלס גארי, סנגור שנודע בעיסוקו בסוגיות של זכויות אזרח, ייצג אותו. באותה עת, גארי כבר ייצג את יואי ניוטון, מנהיג "פנתרים שחורים" אחר, שנאשם גם הוא ברצח שוטר (באוקלנד). גארי לא יכול היה לייצג את סיל – בעקבות הליך רפואי שנדרש לעבור בזמן המשפט – אך השופט, יוליוס הופמן, סירב לאפשר לסיל לייצג את עצמו ולמעשה הצמיד אותו לשבעה ולסנגורם, ללא הצדקה. דמותו של סיל בסרט סימפטית מאוד, וכשהוא מובל אזוק לבית המשפט מתקבלת התחושה כי הוא מופלה לרעה ביחס לחבריו הלבנים. אירוע שהתרחש במשפט זוכה לתשומת לב מיידית –

בסרט כמו גם בסיקור התקשורתי במציאות – היה כבילת סיל וסתימת פיו בהוראת השופט לאחר שהלה התפרע. מדובר בתקרית שזעזעה את הנוכחים בבית המשפט והיא מעוררת תחושה קשה גם בצפייה בסרט כיום. על פי הסרט, בעקבות זאת בוטל משפטו של סיל והוא הופרד מהשבעה, והתובע הכללי בחר שלא לחדש את משפטו לאחר מכן.

רק בשלב מאוחר בסרט אנו מגלים שסיל צורף למשפט השבעה כשמעל ראשו תלוי אישום נוסף. על פי הסרט, סיל הואשם במדינת קונטיקט ברצח שוטר, אולם גם פרט מידע זה אינו מדויק במיוחד: סיל לא הואשם ברצח שוטר אלא בכך שפיקד על רציחתו של אלכס רֶקְלִי, צעיר, חבר הפנתרים השחורים בניו-הייבן, במאי 1969, אחר שנחשד כי שימש סוכן או מודיע של הבולשת. רקלי נרצח וגופתו הושלכה לנהר הסמוך לאחר שעונה במשך כמה ימים ונערך לו משפט שדה שבמהלכו נשבר והודה ששימש מודיע. הארגון שרץ אומנם מודיעים של המשטרה והבולשת, אך דווקא רקלי לא היה אחד מהם. סיל הסתבך בסיפור לאחר שהתברר כי באותם ימי עינויים הגיע לניו-הייבן כדי לנאום בפני אוהדיו וביקר במפקדת הארגון המקומית. ב־22 במאי נעצר סיל יחד עם חשודים נוספים בפרשה. כשהחל משפט השבעה הוטס לשיקגו כדי להעמידו לדין באשמת קשירת קשר לגרימת מהומות. רק בשלב מאוחר יותר, לאחר שסיל הופרד ממשפט השבעה, החל משפטו בעניין רצח רקלי. חשוב לציין זאת משום שגם באפילוג, בסוף הסרט, שבו לומדים הצופים על שאירע באמת לגיבורי הסרט, נכתב כי "התברר שבובי סיל הואשם לשווא ברצח שוטר בקונטיקט". ובכן, אין מדובר בשוטר אלא בחבר ארגון שעונה ונרצח על לא עוול בכפו; וסיל לא "הואשם לשווא" אלא הואשם בעקבות ראיות נסיבתיות ועדות של אחד מפקודיו, ורק משום שחבר המושבעים לא הצליח להגיע להכרעה בעניינו. העיסוק בסיל, המייצג את הפנתרים השחורים, עומד כולו בסימן האדם השחור שזכויותיו המשפטיות נשללות בידי האדם הלבן. במציאות, סיל פיקד על ארגון שבו אנשים שחורים עונו והוצאו להורג ללא משפט – בידי אנשים שחורים אחרים.

נשוב לסרט. בתוך האולם זוכה בובי סיל לעידודם ועצותיהם של "פנתרים שחורים" חבושי כומתות שחורות המתייצבים מאחוריו. אחד מהם הוא פרד המפטון, ממייסדי הפנתרים השחורים שהידיעה על הריגתו בידי שוטרים – בהמשך הסרט – היא המביאה את סיל להתפרע באולם בית המשפט. במציאות, יש לציין, המפטון לא נכח במשפטו של סיל ונהרג יותר מחודש לאחר ההתפרעות באולם, אך ההמצאה מצדיקה באופן משכנע יותר את התנהגותו של סיל. הסנגור פונה לפנתרים השחורים ומבקש מהם להתפזר באולם ולהסיר את הכומתות מראשיהם, משום שהללו עלולות להפחיד את חבר המושבעים. עצה זו, הנשמעת הגיונית בהחלט, מוצגת בסרט באופן המורה כי היא נובעת מדעות קדומות שעשויות להיות למושבעים כלפי שחורים ולא כי מדובר בהתארגנות שיש טעם לחשוש מפניה. אך הפנתרים השחורים, כפי שהודגם

לעיל במקרה של רקלי, אכן היו מסוכנים. הם היו פושעים פליליים וחלקם טרוריסטים שביצעו שלל עבירות קשות – סחיטה והלבנת כספים, סחר בסמים, סרסרות בנשים ורצח של חפים מפשע ושל שוטרים. אם צופי הסרט יוצאים בתחושה שסיל, המפטון וחבריהם היו חבורת פעילים קיצונית-אולי אך לא מסוכנת-במיוחד – הרי שיש כאן הטעיה.

אלימותם של ארגוני השמאל הרדיקלי מופיעה בסרט ברמזים בלבד – אם בכלל. הפנתרים השחורים מוצגים אומנם כמי שברשותם נשק, אך בסרט לעולם אין רואים אותם משתמשים בו. הופמן מאמין באלימות, אך הוא לא אומר זאת בסרט אפילו לא פעם אחת. אכן, זמן מסך רב בסרט מוקדש לאלימות, וכשהיא מופיעה – נושאת תמיד דומים זה לזה: גברים צעירים לבנים ממסדיים או מהצד הלא נכון של המפה הפוליטית. רוב הזמן אלה הם שוטרים מצוידים באלות ובנשק חם. האלימות בסרט היא לעולם חד-כיוונית, ובאופן אירוני מאוד. המהפכה, פסגת הרעיון של שינוי באמצעות התקוממות אלימה, היא נושאת הדגל של השלום; ואילו המדינה הדמוקרטית, סמל שמירת הסדר ופתרון סכסוכים בדרכי שלום, היא מקור כל האלימות והמלחמה.

שיאה של האלימות בסרט מגיע דווקא מאזרחים אחרים, ולא מהממסד, בסצנה הממחישה יותר מכול את המסר העיקרי שהסרט מבקש להותיר במוחם של הצופים. בקטע זה, באמצע המהומות, בינות לענני הגז המדמיע, מופיעה לפתע ומשום מקום – בלב קבוצת המפגינים – חבורה של צעירים לבנים "שמרנים". הללו הופיעו מוקדם יותר, כאשר הציקו למפגינה שהתעטפה בדגל ארצות הברית, קראו לעברה שלל אמירות גזעניות ושוביניסטיות, ודרשו ממנה להוריד מעליה את הדגל. הצעירים מזהים את המפגינה באמצע המהומות, מתנפלים עליה בתוך קהל האלפים ומנסים לאנוס אותה בו-במקום, בעוד השוטרים מפצחים גולגולות מכל עבר. ג'רי רובין, אחד מהשבעה וגיבור-על לרגע, מזהה את ההתרחשות, מכה את התוקפים, מציל את הנערה, מכסה אותה בעדינות אך נאלץ להפסיק לסייע לה משום ששוטר מצמיד אקדח לרקתו. המטאפורה, באופן לא אופייני לסורקין, גסה ובוטה: מתנגדי המחאות אונסים את אמריקה, והמוחים הם המצילים אותה.

למה לי פוליטיקה עכשיו?

התזמון של יציאת הסרט, כחמישה שבועות לפני מועד הבחירות לנשיאות ארצות הברית, איננו מקרי. התכנון הראשוני ליצירת הסרט עלה כבר ב-2007, אך בסופו של דבר נדחה העניין מטעמים טכניים שונים עד לקראת סוף 2018. סורקין הסביר ששני גורמים האיזו את הפיכת התסריט שכתב לסרט: האחד, המלצתו של סטיבן שפילברג על סורקין לתפקיד הבמאי (בעקבות סרט אחר שביים בהצלחה); השני, בחירתו של דונלד טראמפ לנשיאות ארצות הברית. בריאיון שהתפרסם ערב הבחירות אמר סורקין

כי כבר בחורף הקודם ראה קשר מובהק בין הדגלים שהניפו במחאות בתקופת טראמפ ובין הדגלים שהונפו במחאה 52 שנה קודם לכן. אולם לדבריו הדמוניזציה של מפגיני "חיי שחורים נחשבים" (BLM) והתנהלותו של הנשיא טראמפ רק הפכו את מחאת סוף שנות השישים לרלבנטית יותר. הזיקה לאירועי ההווה גרמה לכך שלאחר שהיה נראה שהסרט מוכן, הוחלט להוסיף כמה תמונות וקטעי ארכיון במטרה לגרום לצופים לחבר בין המתרחש עתה לבין התקופה המתועדת בסרט. בחודשים שקדמו להקרנת הבכורה של הסרט, כאשר בעקבות משבר הקורונה לא היה ברור באיזה אופן יופץ, אמר סורקין כי יעשה הכול כדי שיוקרן לפני הבחירות – "גם אם יהיה צורך לתלות סדין בחניה ולהקרין את הסרט עליו".

לאור ההקשר, בחירותיו הנרטיביות של סורקין הופכות ברורות. השנים האחרונות בשמאל האמריקני מתאפיינות בהתעצמות הגורמים הרדיקליים במפלגה הדמוקרטית. כתוצאה ממגמות אלו, ציבורים מתונים בארצות הברית חשים ניכור גובר והולך כלפי המפלגה ונרתעים מהרטוריקה המתלהמת הפושה בה, מהתמיכה במהומות אלימות ומההצעות המדיניות המהפכניות. מצד שני, מגמות אלו מביאות ללוחמנות גוברת והולכת מצד צעירים רדיקליים נגד ותיקי המפלגה המתונים (דוגמת מועמד המפלגה בבחירות 2020 וכעת הנשיא הנבחר, ג'ו ביידן).

סרטו של סורקין מכוון לכל אלו גם יחד. סורקין נטל אירוע היסטורי אשר באופן אירוני ממחיש היטב את המתרחש כיום בשורות המפלגה הדמוקרטית – פופולריות מדאיגה של ארגונים קיצוניים וקניבליזם פנימי – ויצר נרטיב מסולף כדי להציג באופן מסולף גם את המציאות העכשווית: המאבק הוא של כולנו נגד הממסד הרפובליקני; הרדיקליים אינם אלימים, אלא לכל היותר משלימים עם אלימות מתוך הגנה עצמית משום שאין פתח ותקווה להתנהלות עם הממסד; והאיש שיש להתאגד מאחוריו הוא "המוחה הממלכתי" – זה המבקש לשנות מבפנים אך מבין שהמערכת רקובה, כפי שהבין רמזי קלרק, עצם מעצמיו של הממסד. טום היידן הבדיוני של סורקין מגלם בה בעת את הקצה השמרני של ארגוני הפעילים ואת הקצה הרדיקלי של המפלגה הממוסדת. ראו נא אמריקנים מתונים: מנהיגי הרדיקלים החשובים אינם כה רחוקים מכך. ראו נא צעירים רדיקלים: אנשי המפלגה אינם כה רחוקים ממודל החיקוי ההיסטורי שלכם. ובכן, הפסיקו לריב, וצאו להצביע בעבור הדמוקרטים.